

FRANCIA CSALÁDNEVEK SZEGEDEN A XVIII. SZÁZADBAN

Írta: PALÁSTI LÁSZLÓ

»Szeged város múltjának nincsen nagy irodalma és akik a város történetével foglalkoztak, mindennel inkább törődtek, mint a város társadalmának múltjával. A levéltári anyag is rendkívül szegényes...«, állapítja meg Szabó László Szeged régi családjaival foglalkozó művének előszavában [1]. Ennek a megállapításnak súlyát különösképpen érezhetjük, amikor a szegedi Állami Levéltár XVIII. századi anyagában nagy számban előforduló idegen családneveket is vizsgáljuk, amelyek között viszonylag tekintélyes számú francia családnévvel is találkozunk.

Az idegen családneveknek tömeges előfordulása, főleg azzal a gazdasági fellendüléssel függ össze, mely Szeged történetében a XVIII. század elején következett be.

A török idők alatt Szeged városa is rendkívül sokat szenvedett. Még ki sem heverte a török uralom okozta sebeket, amikor 1712-ben a nagy árvízzel rendkívül súlyos természeti csapás érte a várost. Olyan méretű volt ez a katasztrófa, hogy a város máshová történő telepítésének gondolata is felvetődött [2]. A súlyos helyzetben nem várt fordulat következett be akkor, amikor a kormányzat elrendelte a szegedi vár rekonstrukcióját. Az 1714—16. évi rendkívüli várerődítési munkálatokkal kapcsolatosan nagyobb arányú gazdasági fellendülés köszöntött be a város életében. A fejlődést nagymértékben előmozdította az is, hogy a városban különféle állami és közhatalosi hivatalok létesültek. Szegeden állították fel az egyik országos fő-sóraktárt is. 1717-ben postahivatalt is szerveztek. Mindezek révén Szeged Délmagyarország központjává vált, ahol igen kedvező kereseti viszonyok alakultak ki. A jó munka- és kereseti lehetőségek hírére igen sokan érkeztek Szegedre nemcsak az ország különböző részeiből, hanem külföldről is. Ez a tény a szegedi családnevek összetételének alakulásában is világosan visszatükröződik. Az 1715. évi általános összeírás alapján összeállított névtárban a polgárok (cives) még mindnyájan magyar nevűek, viszont a zsellérek (inquilini), házatlan zsellérek (subinquilini) és idegenek (extranei) között már találhatók idegen nevűek, főleg szláv nevűek (pl. Mihálovics, Zsifkovics, Bozítovác, stb.), ill. német nevűek (pl. Wizinger, Friss, Kramier, Miller, Strausz stb.) [3]. Francia családnév a zsellérek, házatlan zsellérek és idegenek nevei között még nem szerepel.

Az idegen családnevek száma az 1715. évi összeírást követő években egyre nagyobb mértékben növekedett. A nagyszámban betelepült idegen elem jelenlétéről tanúskodnak a belvárosi plébánia-hivatal régi anyakönyvei is, amelyekből az 1713—1730 közötti időkből szemelvényül a következő idegen családneveket közöljük [4]:

A halottak anyakönyvében: Advena (1720), Acham (1722), Angin (1727), Anfalasi (1727), Bolin, (1722), Buten (1722), Borten (1723), Bariet (1725), Cartagon (1722), Denyi (1725), Folhe (1728), Kobérin (1722), Lotoss (1722), Nigro (1721), Platén (1719), Polin (1721), Rode (1728), Spadoni (1723), stb.

A kereszteltek anyakönyvében: Am (1720), Almbrent (1725), Art (1720), Bidark (1716), Bernárd (1720), Bakup (1726), Crosser (1716), Cosz (1730), Desbrajm (1716), Dismild (1724), Ellen (1716), Emerich (1718), Funi (1716), Fontér (1724), Frosfard (1729), Galdia (1714), Gellárd (1717), Grues (1720), Herle (1722), Hennias (1729), Jézumin (1721), Jex (1721), Krep (1715), Krablong (1716), Kernd (1717), Lubert (1714), Legar (1725), Lintog (1726), Mestin (1714), Mossá (1715), Mek (1718), Najad (1724), Old (1728), Olli (1730), Potent (1718), Portonn (1722), Rachlin (1716), Rogó (1719), Sovkoin (1716), Sonyól (1721), Szamo (1724), Thobas (1722), Thoma (1727), Viron (1713), Volfort (1725), Walot (1729), Zaphyri (1729), Zan (1719), stb.

Az idegenek nagymérvű beözönlése következtében a város palánk elnevezésű részének, amint Reizner írja, »csupa német és rácz lakossága lett« [5]. A fennmaradt iratokban előforduló idegen családnevek zöme valóban német vagy szláv. E nevek viselőinek jelentős számát bizonyítja az is, hogy az 1723. évi tanácsjegyzőkönyvekben a magyar és a latin nyelvű esküszövegeken kívül több német nyelvű esküszöveg is van. Találunk ezenkívül szerb, horváth, sőt román nyelvű esküszöveget is. Jellemző az is, hogy a felvett polgárok esküszövege az 1723. évi tanácsjegyzőkönyvekben magyar és német nyelven szerepel [6].

Reizner Szegedről szóló monográfiájában azt írja, hogy a háromévi várerődítési munkálatok idején Szeged olyan vonzó erejű empóriummá vált, ahová az »ország minden részéből, de még külföldről is — németek, olaszok, franciák stb. — seregestül özönlöttek...« [7]. A nyugati országokból érkezők túlnyomó részben iparosok, főleg német iparosok voltak. Az olaszok és a franciák száma a németekéhez viszonyítva, amint azt az olasz és francia családneveknek a korabeli iratokban való előfordulása is mutatja, lényegesen kevesebbet tett ki.

Francia családnevekkel először a császári haderő kötelékébe tartozó egyéneknél és a kamarai tisztviselőknél találkozunk. Az előbbiektől közül elsőnek Mortaigne tábornokot említjük meg, aki 1691-ben a szegedi vár parancsnoka lett. Még ugyanabban az évben csatában megsebesült, 1691 őszén sebesülése következtében Szegeden halt meg, és itt is temették el az alsóvárosi templomban [8].

A XVII. század végén és a XVIII. század elején a várerődítéssel kapcsolatosan találkozunk több olyan mérnökkari tiszttel, akik francia nevet viseltek. Ugyanis a szegedi vár, amelynek falai között 1694-ben a török agák Houchin tábornokkal állapodtak meg a gyulai vár átadására vonatkozóan [9], a törökök kivonulása óta meglehetősen elhanya-

golt állapotban maradt, bár annak megerősítését a várparancsnokok többször sürgették a haditanácstól. Végre az 1695. évben Lambion mérnökkari tiszt kapott megbízatást arra, hogy készítse el az erődítési tervet. A nagyszabású erődítési tervből azonban nem lett semmi. A francia nevet viselő mérnökkari tiszt 1695-ben szegedi tartózkodása idején készítette el a szegedi várról és a palánkról azt a vázrajzot, melyre röviden annyit jegyzett fel, hogy a várban és a palánkban körülbelül 3000 fegyverfogásra alkalmas magyar és rác (Hungarn und Ratzen) lakik [10]. Francia nevű mérnökkari tiszt, névszerint De la Croix Paitis, volt a szerzője annak az 1713-ban készült térképnek is, mely Szegedet és környékét ábrázolja [11].

Komolyabb erődítési munkálatokra csak az 1703. évi kuruc mozgalmak idején került sor. Az erődítési munkálatokat a francia nevű La Place őrnagy irányította [12].

A vár általános megerősítése 1714-ben kezdődött meg. Az erődítési munkálatokat az említett De la Croix Paitis mérnökkari ezredes vezette. Amikor őt Kassára áthelyezték, utóda Gosseau mérnökezzredes lett [13], aki nevére ítélt színtén francia vagy legalábbis francia származású volt.

A szegedi helyőrségben egyébként számos francia nevű katona teljesített szolgálatot, így pl. a kommandánsok között Des Pilliers (Despilliers, D'Espellier, d'Spellier, D'Espillier) [14], Doxat [15], Piesaque [16], Sercesse [17], Serière (helyesebben: Serrière) [18], a közkatonák között pl. Nicolaus Scholy [19]. Pilliers és Serrière várparancsnokok Szegeden haltak meg. Epitáfiumaik az alsóvárosi templomban vannak.

Tanácsjegyzőkönyvi adat tanúsága szerint 1731-től 1733-ig a lotharingiai ezred katonái alkották Szegeden a helyőrséget [20]. Ebben az ezredben nyilvánvalóan lotharingiai franciák is szolgáltak.

Arról a tényről, hogy a szegedi helyőrség katonái között franciák is voltak, a boszorkánypörök idején egy ugyancsak boszorkánykodással vádolt szegedi lakos, Hódi Györgyné Kovács Rózsa ügyében tanúként kihallgatott két szegedi lakos kijelentése is tanúskodik. 1737. június 5-én tett tanúvallomásuk során előadták többek között, hogy Hódi Györgyné a saját kijelentése szerint bizalmas viszonyban állt francia katonákkal (Ad 3um: Hallotta maga szájából, hogy midőn francia katonák után lett volna...) [21].

A polgári egyének közül időrendben elsőnek Cometh József említhető meg mint olyan, aki francia nevet viselt. Neve az eredeti francia alakban (Comet) is szerepel [22]. Cometh József a szegedi kamarai hivatalnak volt a felügyelője 1710—1718-ig [23]. A hajózási hivatalnál Nicolaus Redange-nak volt francia neve. Redange a hajózási hivatalnál teljesített szolgálatot mint Navalis Locumtenens [24]. Neve a tanácsjegyzőkönyvekben Redange alakban szerepel, változatai: Redanye, Redangs, Redanggi, Redanch [25]. A sóhivatalnál ugyancsak találkoztunk francia nevű alkalmazottakkal. Ferdinandus Bonéth Salis perceptor volt [26]. Neve az igen elterjedt Bonnet francia családnévnek, illetőleg változatainak (Bonet, Bonnette) deformált alakja. A sóhivatalnak egy másik alkalmazottja Franciscus Scharon volt. Nevével az 1745. évi tanácsjegyzőkönyvekben találkozunk: Eadem Occasione lectus est qverulosus

Libellus Dñi Consenatoris Joannis Müller contra Dñum Franciscum Scharon hujatem Salis officialem in facto dehonestationis... [27]. A Scharon név a franciaországban elterjedt Charon vagy Charron családnév németesen írt alakja.

Találkozunk francia nevű egyénnel Szeged városának alkalmazottai között is. A tanácsjegyzőkönyvekben olvasható, hogy 1729-ben Franciscus Frossárd nevű egyén lépett a város szolgálatába: Dñus Franciscus Frossárd pro commissario huius civitatis cum salario usque ad Festum S. Georgii Militis et Martyris 30 f assumitur [28]. A Frossárd név a francia Froissard családnévnek, ill. változatának (Frossard) kisebb eltéréssel írt alakja.

A XVIII. századi tanácsjegyzőkönyvekben többször találkozunk más francia családnévvel is. E nevek viselőire vonatkozóan azonban a nevükön, esetleg a foglalkozásukon kívül közelebbi adatok általában nem állnak rendelkezésre. Így történik említés 1734-ben egy Rolland nevű kocsmárosról [29], 1746-ban egy Grasson nevű juhásztorról: Eadem Occasione pro Opilione Grasson caverunt Franciscus Rósa, et Gregorius Bálinth dum et qvando Juri Statuendo... [30].

Említés történik a tanácsjegyzőkönyvekben egy Georgius Nikól nevű egyénről is [31], akinek neve a francia Nicol családnévvel látszik azonosnak, de délszláv családnévre is gondolhatunk.

Egyes esetekben a családnévnek a jegyzőkönyvekben szereplő írott alakjából nehezen állapítható meg az, hogy milyen családnévvel állunk szemben. Ilyen például a Schlattye, Vicolen stb. családnév is. A Vicolen név esetében az írott alakból következtetve inkább gondolhatunk arra, hogy francia családnévről van szó. Evvel a névvel csak egy esetben találkozunk a tanácsjegyzőkönyvekben: Retulit Perillustris Dominus Rochus Svarcz Senator Inventarium Bonorum Junioris Joannis Georgy Vicolen... [32].

Arról a tényről, hogy a kedvező munka- és kereseti lehetőségek hírére nagy számban érkeztek Szegedre idegenek is, a szegedi belvárosi plébánia hivatal XVIII. századi anyakönyveiben található idegen családnévnek nagy száma is jellemzően tanúskodik, amint arra már rámutattunk. Sajnálatos azonban az a körülmény, hogy a nevek viselőire vonatkozóan az anyakönyvekben hosszú időközön át nem tüntettek fel közelebbi személyi adatokat, pl. a halottaknál születési helyet, felnőttek esetében a foglalkozást sem, a keresztelteknél a szülők foglalkozását, az esketetteknél a születési helyet, foglalkozást, és minthogy ezenkívül az anyakönyvekbe az idegen családnéveket igen gyakran az eredetitől eltérő alakban — a kiejtést véve alapul — jegyezték be, ezért sok esetben nem vagy csak nehezen állapítható meg a bejegyzett egyének nemzetisége, ill. családi nevüknek eredeti alakja. Az előforduló idegen családnévnek nagy száma önmagában is eléggé rávilágít a lakosság számában, ill. nemzetiségi összetételében bekövetkezett változásra.

A következőkben a belvárosi plébánia hivatalnál őrzött kereszteltek anyakönyvéből közöljük az 1713 és 1750 közötti időben bejegyzett azon családnéveket — zárójelben feltüntetve a változatokat és az első előfordulás időpontját is —, amelyek kétségtelenül, illetőleg feltételezhetően francia családnév:

Arlet (1734, Arleth 1740), Búso (1725), Bubo (1730), Branton (1733), Corais (1729), Comet (1714), Dönier (1717), Dilé (1736), Gran (1717), Gobel (1725), Haron (1734), Junoi (1722), Kódi (1717, Kodi 1726), Kok (1728), Krinyi (1737), Libó (1725), Lan (1742), Matí (1713), Marschal (1720), Mazi (1723), Moch (1724), Milo (1726), Oddé (1715), Olet (1728), Óda (1748), Pikárd (1717, Pechard 1724, Pechart 1730), Porget (1725), Rolin (1734) Rohnon (1736), Ri (1737), Rober (1738, Raber 1739), Rabet (1748), Renye (1748), Scherb. (1719).

A betelepülés a század egész folyamán tartott, párhuzamosan azzal a betelepítési akcióval, mely a Bánátban 1718-ban kezdődött meg és a század második felében Mária Terézia gyarmatosítási pátensével intézményesen nagy arányúvá vált. A XVIII. század második felében ment végbe a franciák bánáti tömeges letelepülése is abban az időben, amikor Sándor István a »külföldön való tekergés«-t és »meg-telepedés«-t a franciák jellemző vonásaként jelölte meg [33]. A franciák bánáti letelepedésének igazi okai ismereteseek.

A szegedi belvárosi plébánia hivatal anyakönyveiben is a század második felében újabb francia nevek tűnnek fel, utalva arra a tényre, hogy az idegenek Szegedre való érkezése a század második felében is tovább tartott. Az 1750 és 1775 közötti időkben a következő újabb francia, illetőleg franciának vehető családneveket találjuk a belvárosi plébánia hivatalnak a keresztseltekről vezetett anyakönyvében: Condát (1775), Crocus (1773), Forté (1755), Fabre (1755), Forrel (1760), Fraisaison (1766), Kombert (1768), Kádé (1773), Lötös (1760, Latos 1760), Lamothe (1766), Mer (1766, Mair 1767), Nicolai (1760, Nikolai 1764), Pilo (1755), Pordé (1769), Redange (1751), Ravi (1766), Robin (1764), Serbe (1776), Szalabó (1762).

A Szegedre érkezett idegenek közül sokan nyertek felvételt a polgárok közé. A polgárok sorába történő felvételt, amint azt a tanácsjegyzőkönyvek tanúsítják, a század folyamán több alkalommal szabályozták. Sajnálatos azonban az a tény, hogy a felvett polgárok névjegyzékei nem maradtak mind fenn, s a meglévő névjegyzékek is csak a XVIII. század második feléből származnak. A »befogadott« polgárok fennmaradt névjegyzékein kívül a tanácsjegyzőkönyvek tájékoztatnak a polgárok sorába történt felvételekről. Ez utóbbiakban francia családnévként időrendben elsőnek Leopoldus Sz: Máry neve szerepel. Az 1750. évi november 6-án tartott tanácsülés jegyzőkönyvében a következőket olvashatjuk róla: *Eadem occasione D: Leopoldus Sz: Máry oriundus ex Lotharingia Civitte Nanfi legitima honesta conditione et erga depositionem solitae 50: fnorum aliegenis ordinatae Taxae praestitoque solito iurto ac erga Recommendationem Dñorum Zachariae Sax et Joannis Reizinger in Concivem Peculii hujus Regii assumptus est* [34]. Foglalkozását a tanácsjegyzőkönyv nem említi. A befogadott polgárok névjegyzékei közül az, amelyikben Leopoldus Sainte-Marie neve szerepel, nem maradt ránk. Ugyanis ezen új szegedi polgár eredeti francia neve Sainte-Marie volt, mely Franciaországban az elterjedt családnevek közé tartozik. A meglévő levéltári iratokban eredeti nevének több változata fordul elő: Sz: Máry; Sz: Marý, Sz: Mari, Sz. Maria, Szent-Maria, Szent Máry, Szent Marý, Szent Mári [35].

Polgárként szerepel az 1774. évi tanácsjegyzőkönyvekben egy bizonyos Franciscus Fraizaizen nevű szegedi lakos is (Egregii Domini Francisci condam Fraizaizen civis hujatis...) [36]. Neve deformált alakja a Fraisaison családnévnek, mellyel az 1766. évi Liber Baptisatorumban találkozunk [37].

Francia származású lehetett az a Henricus Laquis is, aki 1787-ben nyert felvételt a polgárok közé [38]. Az elenchusban a származási hely feltüntetésére szolgáló rovat nála ki van húzva, így nem lehet megállapítani, hogy hová való volt.

A felvett polgároknak a XVIII. század második feléből fennmaradt névjegyzékeiben még három olyan német nevű polgár szerepel, akik Franciaországból érkezve telepedtek le Szegeden: 1763-ban Laurentius Keszler (Gerlocuriából) [39], 1764-ben Petrus Martinus Geiszler (Meanville-ből) [40], és 1790-ben Jacobus Hauser (közelebbi származási helye ismeretlen) [41].

Külön kell szólni még azokról a franciákról, akik az 1792-ben kitört francia forradalmi háború hadifoglyaiként kerültek Szegedre. A francia forradalmi háborúk során fogságba esett francia katonákat az osztrák hadvezetőség már zárt és őrzött táborokban helyezte el, attól tartva, hogy a francia hadifoglyok révén a forradalmi eszmék a lakosság körében elterjednek.

A francia hadifoglyok elhelyezésére Szegeden is sor került, abban a városban is, ahol a szegedi katonai parancsnokságnak a francia hadifoglyok elhelyezésének és ellátásának megszervezéséről 1793-ban tett jelentése szerint a lakosság körében »nyugtalan és bolond fők« vannak [42].

A francia hadifoglyokat a várban helyezték el. Intézkedés volt ugyan arra vonatkozólag, hogy mind a francia hadifoglyok őrizetére Temesvárról Szegedre kirendelt katonák, »mind az említett foglyok, a mennyire az Kaszarmában nem férnének, a lakosok házához szállíttatnak...« [43]. Ugyanakkor a város lakosságához felsőbb intézkedésre szigorú figyelmeztetést intéztek, »hogy az lakosok ezen Foglyokkal teljességgel ne társalkodgyanak, a szökevényeket azonnal ell fogják és kézhez adgyák« [44]. A francia hadifoglyokkal való érintkezést 1794-ben egy újabb hadifogoly-szállítmány megérkezésekor a lakosoknak ismételten megtiltották [45].

Azt is megtiltották ezenkívül, hogy a lakosok a hadifoglyoknak pénzt kölcsönözzenek [46], tőlük írást vagy levelet elfogadjanak s azt továbbítsák [47]. A francia hadifogly tisztéknek azonban megengedték, hogy a lakosokkal szabadon társaloghassanak [48], de az általános rendelkezésnek megfelelően tőlük becsületszavukat vették, hogy a lakosokkal »saját konstitutióikról« nem beszélnek [49].

A foglyok szállítása igen nehéz körülmények között történt. Különösen sok gondot okozott a beteg hadifoglyoknak nagy száma. A szállítás alatt a foglyok, amint azt J. Hautière francia hadifogly tiszt a párizsi Bibliothèque Nationale kéziratárában levő »manifeste«-jében leírja [50], megdöbbenő szenvedéseken mentek keresztül.

Szegedre az első francia hadifogoly-szállítmány 1793 novemberében érkezett meg, mely — amint azt az 1793. évi tanácsjegyzőkönyvben

olvashatjuk. — 539 főből állt [51]. A következő év nyarán a város arról kapott értesítést, hogy 650 francia hadifoglyot szállítanak Szegedre [52].

A hosszú úttól és a sok szenvedéstől elcsigázott katonák, főleg a betegek közül Szegeden is sokan haltak meg. Az 1793. december 4-e és 1794. december 31-e közötti időben elhalálozott francia hadifoglyok száma meghaladta a 150 főt. A zöme ezeknek 1794. szeptember 26-a és december 31-e között halt meg. Valamennyinek a nevét a fennmaradt halotti anyakönyv megőrizte. Ezek közül szemelvényül — az eredeti bejegyzés ortographiájával — a következőket közöljük: Jacobus Lemaier, Carolus Laplace, Mária Pauflae, Nicolaus Kakot, Claude Carles Zivo, Remis Truticnuk, Joannes Marsenot, Carolus Letureux, Henricus Bonval, Pierre Basson, Joresamt Gautier, Rene Moreau, Joanne Daschán, Alexius Salot, Joannes Ribó, Nicolaus Millárt, Charles Baron, Thomas Pellás, Joannes Russeau, Nicolaus Herbet stb. [53].

Ebben az időben már jelentős számú francia telepes élt a Bánátban, akiknek utódai közül a XIX. század folyamán számosan telepedtek le Szegeden is. A jelenlegi szegedi francia családnevek többsége ezek révén honosodott meg Szegeden. A befogadott polgárok névjegyzékeiben és a tanácsjegyzőkönyvekben nem találtunk adatokat arra vonatkozóan, hogy a XVIII. század második felében a bánáti francia telepesek közül egyesek Szegedre költöztek volna. A bánáti telepesek ilyen irányú kísérletét a kormányzat a bánáti telepítés eredményének megőrzése céljából egyébként is igyekezett megakadályozni. Az erre vonatkozó rendelkezés az 1769—70. évi tanácsjegyzőkönyvek 210. lapján olvasható. Ennek tárgyát a C betű alatt az index így közli: *Colonistae Banatenses sine Lris emigrantes intercipiendi intimantur*. A tanácsjegyzőkönyvekben azonban vannak adataink arra vonatkozóan, hogy a Bánátból mégis történt áttelepülés Szegedre. Ezek az áttelepülők iparosok voltak. Ilyen áttelepülő volt a bolgár nemzetiségű Joannes Lily, (helyesebben: Lilin), akit 1756-ban vettek fel a polgárok közé. Vele kapcsolatosan a tanácsülési jegyzőkönyvben a következőket olvashatjuk: *Eadem occasione Joannes Lily oriundus ex Civitate Theresiopolensi in Banatu Temisiensi habita arte sua Pelio... in Civem receptus fuit* [54]. 1766-ban a neve után ítélve német származású Josephus Radt nyert felvételt a polgárok közé, aki Szent-Miklósról költözött Szegedre (*Josephus Radt ex J^{to} Banatu Tömösiensi Districtu Csanádiensi, possessione Szent-Miklós oriundus... arte Faber... receptus est* [55]).

Bár francia nevű telepesek átköltözésére a XVIII. században adatokat nem találtunk a levéltári anyagban, a század második felében felbukkanó egyes francia családnevek alapján mégis feltételezhető az, hogy a betelepültek között bánáti francia telepesek is voltak. A bánáti francia családneveknek Emile Botis által összeállított jegyzékében ugyanis több olyan francia családnév szerepel, amelyekkel Szegeden is találkozunk a század második felében. Ezek közül — zárójelben feltüntetve a családnév szegedi előfordulási évét, illetőleg a Szegeden eltérő alakban található változatokat — a következőket közöljük: Comper (Kombert, 1768), Cadet, ill. Cadé, Chade, Kade, Khade (Kádé 1773), Letoch (Lötös, 1760), Lamoth (Lamoth, 1766), Meer (Mer, 1766, Mair

1767), Pillo (Pilo, 1755), Scherbe (Serbe 1766). Valószínűnek látszik, hogy a már említett Nicolaus Scholy, aki közkatonaként halt meg 1790-ben a kórházban, szintén a Bánátból kerülhetett katonának Szegedre.

A század végén a szegedi lyceum növendékei között is találunk már két francia nevű tanulót. Ezeknek nevét az iskola »értesítőjé«-ből az eredeti bejegyzés ortographiájával közöljük, zárójelben feltüntetve nevük első előfordulásának időpontját is: Barb Joannes (1794/95), Deschán Sigismundus (1795/96) [56]. A Deschán családnév a Botiş által összeállított bánáti francia névtárban is szerepel. Ebből a tényből, ha nem is teljes bizonyossággal, feltételezhetjük azt, hogy egyes bánáti francia telepések gyermekeit már a XVIII. század végén a szegedi lyceumba írták be. A XIX. században már egyre több azoknak a tanulóknak a száma, amint azt a már részletesebb anyakönyvi bejegyzések is bizonyítják, akik a bánáti francia telepések leszármazottai voltak.

A dolgozatomban említett francia családnevek között csak kettő van olyan, amelyek ma is használatosak. Az egyik a Sainte-Marie családnév, amely Szemmári, Szemmáry alakban maradt fenn. A másik a Renye családnév. A többi francia családnév ma már nem használatos Szegeden. Eltűnésük nemcsak azzal magyarázható, hogy a családok idők folyamán fiú-ágon kihaltak, hanem azzal is, hogy e francia nevek viselői rövidebb-hosszabb tartózkodás után elköltöztek Szegedről vagy magyar nevet vettek fel. Ha eltűnt is a nevük a szegedi családnevek közül, a XVIII. századi iratokban található francia családnevek így is mindig különleges színfoltot fognak képezni a XVIII. századi szegedi családnevek között, egyben jellemzően tanúskodnak a török uralom után lassan újjáéledő város fejlődéséről, a város régi lakosságának kialakulásáról.

Befejezésül alfabétikus sorrendben összefoglalom — a Szegeden elhunyt francia hadifoglyok neveinek kivételével — azokat a francia, ill. franciának tekinthető családneveket, amelyek a felhasznált forrásanyagban fordulnak elő. Az egyes családnevek után zárójelben közlöm a megfelelő francia családnevet. — amennyiben az Dauzat névszótára [57] alapján megállapítható —, azután a családnevek előfordulási helyét, római számmal jelezve a kötet-, arab számmal a lapszámot, ill. egyes tanácsjegyzőkönyvekben a folyószámot. Ezenkívül feltüntetjük még a családneveknél az esetleg előforduló változatokat is a fenti adatokkal. A feltételezett francia családnevek *-gal vannak megjelölve, + -tel pedig azok, amelyek a Botiş által összeállított bánáti francia névtárban [58] is előfordulnak.

A források megjelölésére használt rövidítések és az azokkal jelölt források a következők:

- B** = Liber Baptisatorum: I—VII. 1713—1800. (Szegedi belvárosi plébániahivatalban.)
- D** = Protocollum Defunctorum: I—III. 1719—1825. (Szegedi belvárosi plébániahivatalban.)
- L** = A szegedi Lyceum és Gymnasium Értesítője, 1787/88—1799/800. (Szegedi Állami Levéltárban.)

- T** = Szeged város XVIII. század tanácsjegyzőkönyvei. (Szegedi Állami levéltárban.)
- TE** = Szeged város XVIII. századi tanácsjegyzőkönyveinek elenchusai, ill. extractusai. (Szegedi Állami Levéltárban.)
- BN** = Befogadott polgárok névjegyzékei, 1759—1839. (Szegedi Állami Levéltárban.)
- BL** = Baróti Lajos: Adattár Dél-Magyarország XVIII. századi történetéhez. I—II. k., Temesvár, 1893—1896.
- RJ** = Reizner János: Szeged története. I—IV. k., Szeged, 1899—1900.

ARLET⁺ (< Arlet v. Harlet) B. III: 345.; **Arleth** B. IV: 149. Ez a családnév Dauzat névszótárában mint francia, Heintze—Cascorbi munkájában (Die deutschen Familiennamen geschichtlich, geographisch, sprachlich 6. kiadás, Halle [Saale], 1925.) mint német családnév szerepel. (115. l.)

BARB (< Barbe) L: 1794—95.; **BONÉTH** (< Bonnet v. Bonet vagy Bonnette) T. 1730—41: 52., 71., **BRANTON** (< Branthomme) B. III: 332.; **BUBO*** (< Boubot?) B. III: 245.; **BÚSO*** (< Bouchaud?) B. III: 134.

COMET (Comet) B. I: 33., **Cometh** RJ. I: 200., 264.; **CONDÁT** (< Condat) B. VI: 307., **CORAIS*** (< ?) B. III: 224., **Korez** B. IV: 109.; **CROCUS**⁺ (< ?) B. VI: 155.; **DE LA CROIX PAITIS** RJ. I: 183., 235.; **DES PILLIERS** (epitáfiumán: **PILIER**S) T. 1724—30: 220., **BL**. I: 19.; **DESCHÁN**⁺ (< De Jean) L. 1795/96.

DILÉ⁺⁺ (< Tillet v. Thillet?) B. III: 404.; **DOXAT** **BL**. I: 21.; **DÖNIER** (< Denier) B. II: 2.

FABRE (Fabre) B. V: 140.; **FORREL*** (< Forel vagy a német Forrell(e)?) B. V: 299.; **FORTÉ** (< Fortet) B. V: 131.; **FRAISAISON** B. V: 573., **Fraizaizen** T. 1774. 771. fsz.; **FROSSÁRD** (< Frossard v. Froissard) T. 1724—1730: 541.

GOBEL (Gobel) B. III: 133.; **GOSSEAU** RJ. I: 235.; **GRAN*** (< Grand?) B. I: 107.; **GRASSON** (Grasson) T. 1741—48: 687.

HARON (< Harong) B. III: 369.; **HOUCHIN** RJ. I: 189.

JUNOI* (< ?) B. III: 36.

KADÉ* (< Cadet?) B. VI: 165.; **KOMBERT*** (< Gombert?) B. V: 641.; **Kumbert** B. VI: 90.; **KÓDI*** (< Caudy v. Gaudy?) B. I: 116., B. III: 86., **Kodi** B. III: 152.; **KOK*** (< Coq vagy a német Koch?) B. III: 197.; **KRINYI** (< Crigny) B. IV: 23.

LAMBION RJ. I: 183.; **LAMOTH**⁺ (< Lamothe v. Lamotte) B. V: 571.; **LAN*** (< Lane?) B. IV: 203.; **La PLACE** RJ. I: 230.; **LAQUIS*** (< ?) **BN**. 1787.; **LIBO*** (< Libaud v. Liébaud v. Libault v. Liébauld v. Liebaux?) B. III: 122.; **LÓTOS**, **LATOS** (< Letouche, ill. Latouche) B. V: 301., ill. 298., a bánáti francia nevek között: **Letoch**.

MAZI* (< Masi?) B. III: 60.; **MARSCHAL**⁺ (< Marchal) B. II: 5.; **MATI*** (< Mathy?) B. I: 9.; **MER*** (< Maire?) B. V: 577., 597., L. 1793/94., **Meer**⁺ L. 1793/94., **Mair** B. V: 608.; **MILO**⁺⁺ (< Milot?) B. III: 139.; **MOCH** (Möch) B. III: 87.; **MORTAIGNE** RJ. I: 178.

NICOLAI* (< Nicolai v. az olasz Nicolai) B. V: 323., **Nikolai** B. V: 426.; **NIKÓL*** (< Nicol?) T. 1759—62: 232.

ÓDA* (< Auda?) B. IV: 398.; **ODDÉ*** (< Audet v. Odet?) B. I: 61.; **OLET*** (< ?) B. III: 190.

PIESAQUE BL. I: 264.; PIKÁRD⁺ (< Picard v. Bicard) B. I: 111., Pechard, Pechart (< Péchard) B. III: 97., 264.; Pilliers lásd Des Pilliers; PILO (< Pilot v. Pillot v. Billot) B. V: 127., a bánáti francia családnevek között: Pillo; PORDÉ* (< Bordey?) B. V: 684.; PORGET* (< Porquet?) B. III: 120.

RABET (Rabet) B. IV: 409.; RAVI (< Ravy) B. V: 577.; REDANGE T. 1748—52: 288., B. IV: 499., Redangs B. V: 425., Redanggi B. V: 504., Redanye B. V: 572., Redanch T. 1763—66: 423.; RENYE (< Régnier v. Régnié v. Renier v. Renié) B. IV: 420.; RI* (< Ru v. Rue?) B. IV: 29.; ROBER (< Robert) B. IV: 79., Raber B. IV: 111.; ROBIN (Robin v. ROBINE) B. V: 422.; ROHNON* (< ?) B. III: 417.; ROLIN⁺ (< Rolin v. Rollin) B. III: 349.; ROLLAND T. 1730—41: 224.

SCHARON (< Charon v. Charron) T. 1741—48: 473.; SCHERB* (< Gerbe?) B. I: 195., Serbe (< Gerbet v. Gerbay v. Gervais, esetleg a német Scherbe?) B. VI: 341., a bánáti francia családnevek között: Scherbe; SCHOLY (< Joli) D. III: 78., a bánáti francia családnevek között: Joli; SERCESSE BL. II: 395.; SERIÈRE (helyesebben: Serrière) T. 1748—52: 288.

SZALABÓ* (< ?) B. V: 379.; SZENT MÁRÝ (< Sainte-Marie) T. 1753—59: 311., Sz: Márý T. 1748—52: 453., 540., Sz: Marý TE. 1750: 515., Szent Mari TE. 1750: 515., Sz. Maria T. 1748—52: 455., Sz. Mari TE. 1750: 518., Szent Maria T. 1748—52: 731., Szent Marý T. 1753—59: 199., Szent Mári T. 1753—59: 328., Szent-Mary T. 1766—68: 466.

VICOLEN* (< ?) T. 1777—79: 700. fsz.

JEGYZETEK

- [1] *Dr. Szabó László*: Szeged régi családai; I. kötet. Szeged, é. n. A mű először a Délmagyarország c. szegedi napilap hasábjain jelent meg folytatólagos közlemények alakjában. Az adatok közlése a Gerentsér nevű család ismeretetésével félbeszakadt. Könyvalakban csak a Csütörtök-család ismertetéséig terjedő rész jelent meg.
- [2] *Reizner János*: Szeged története. Szeged, 1899. I.: 234.
- [3] *Dr. Bamberger Béla*: Szeged népessége és gazdasági állapota közvetlenül a »pragmatica sanctio« előtt. Dugonics Társaság Évkönyve, 1895. Szeged, 1896: 191. kk.
- [4] Zárójelben az anyakönyvi bejegyzés időpontja szerepel.
- [5] *Reizner i. m.* I: 330.
- [6] Szeged város 1717—1723. évi tanácsjegyzőkönyvei: 212.
- [7] *Reizner i. m.* I: 330.
- [8] Uo.: 178.
- [9] Uo.: 189.
- [10] Uo.: 183., 184.
- [11] Uo.: 224.
- [12] Uo.: 230.
- [13] Uo.: 235.
- [14] *Baróti Lajos*: Adattár Dél-Magyarország XVIII. századi történetéhez. (Temesvár, I—II. 1893—1896). I: 19., 140., II: 423.
- [15] Uo.: I: 21.
- [16] Uo.: I: 264.
- [17] Uo.: II: 395.
- [18] Szeged város 1748—52. évi tanácsjegyzőkönyvei: 288. Reiser György levélbeli

- közlése szerint Serrière nevűek ma a franciaországi Nancyban vagy vidékén még élnek. Reiser Györgynek dolgozatom szíves átnézéséért és annak során tett értékes megjegyzéseiért e helyen is köszönetemet fejezem ki.
- [19] Belvárosi plébánia-hivatal: *Protocolum Defunctorum* Lib. III. 1788—1825: 78.
  - [20] Szeged város 1730—1741. évi tanácsjegyzőkönyvei: 39.
  - [21] Reizner i. m. IV: 520.
  - [22] Belvárosi plébánia-hivatal: *Liber I. Baptisatorum* 1713—1719: 33.
  - [23] Reizner i. m. I: 200., 264.
  - [24] Szeged város 1748—52. évi tanácsjegyzőkönyvei: 288.
  - [25] Belvárosi plébánia-hivatal: *Liber V. Baptisatorum* 1752—1789: 425., 504., 572., Szeged város 1763—66. évi tanácsjegyzőkönyvei: 423.
  - [26] Szeged város 1730—41. évi tanácsjegyzőkönyvei: 52., 71.
  - [27] Szeged város 1741—48. évi tanácsjegyzőkönyvei: 473.
  - [28] Szeged város 1724—1730. évi tanácsjegyzőkönyvei: 541.
  - [29] Szeged város 1730—1741. évi tanácsjegyzőkönyvei: 224.
  - [30] Szeged város 1741—48. évi tanácsjegyzőkönyvei: 687.
  - [31] Szeged város 1759—62. évi tanácsjegyzőkönyvei: 232.
  - [32] Szeged város 1777—79. évi tanácsjegyzőkönyvei. 700. fsz.
  - [33] *Sándor István*: Sokféle. Győr. 1791. Első darab: 21.
  - [34] Szeged város 1748—52. évi tanácsjegyzőkönyvei: 453.
  - [35] Az előforduló változatokat lásd: Szeged város 1748—52. évi tanácsjegyzőkönyvei: 453., 455., 731., az ehhez tartozó *extractus*: 515., 518., 1753—59. évi tanácsjegyzőkönyvek: 199., 311., 328.
  - [36] Szeged város 1774. évi tanácsjegyzőkönyvei. 771. fsz.
  - [37] Belvárosi plébánia-hivatal: *Liber V. Baptisatorum* 1752—1789: 573.
  - [38] Lásd a befogadott polgárok névjegyzékei (1759—1839) között az 1787. évi elenchusban.
  - [39] Lásd uo. az 1763. évi elenchusban.
  - [40] Lásd uo. az 1764. évi elenchusban.
  - [41] Lásd uo. az 1790. évi elenchusban.
  - [42] *Barcsay-Amant Zoltán*: A francia forradalmi háborúk hadifoglyai Magyarországon, idetelepülésük első esztendejében. 1793. Budapest, 1934: 55.
  - [43] Szeged város 1793. évi tanácsjegyzőkönyvei. 1775. fsz.
  - [44] Uo.: 1776. fsz.
  - [45] Szeged város 1794. évi tanácsjegyzőkönyvei. 1326. fsz.
  - [46] Szeged város 1793. évi tanácsjegyzőkönyvei. 1877. fsz.
  - [47] Uo.: 2049. fsz.
  - [48] Uo.: 1877. fsz.
  - [49] *Barcsay-Amant Zoltán* i. m.: 80.
  - [50] *Manifeste du traitement des prisonniers français pendant leur captivité en 1793, 94 et 95, par le citoyen J. Hautière cap. au 6 Bat^{on} de Soissons, fait prisonnier à l'affaire du 12 sept. 1793 à Avesne-le-Sec.* (Bibliothèque Nationale. Département des manuscrits. 10173).
  - [51] Szeged város 1793. évi tanácsjegyzőkönyvei. 1776. fsz.
  - [52] Szeged város 1794. évi tanácsjegyzőkönyvei. 1326. fsz.
  - [53] Belvárosi plébánia-hivatal: *Protocolum Defunctorum* Lib. III. 1788—1825. 1793. és 1794. évi bejegyzéseknél.
  - [54] Szeged város 1753—59. évi tanácsülési jegyzőkönyvei: 350. Neve helyes alakban (Lilin) is szerepel. (Uo.: 508.)
  - [55] Szeged város 1766—68. évi tanácsjegyzőkönyvei: 246.
  - [56] A szegedi Lyceum és Gymnasium Értesítője. 1787/88—1799/800. (Szegedi Állami Levéltárban.)
  - [57] *Albert Dauzat*: Dictionnaire étymologique des noms de famille et prénoms de France. Paris, 1951.
  - [58] *Emile Botis*: Recherches sur la population française du Banat. Timișoara, 1946.

ФРАНЦУЗСКИЕ ФАМИЛИИ В Г. СЕГЕДЕ В 18-ОМ СТОЛЕТИИ

Л. Палашти

Среди сегедских фамилий в 18-ом столетии находится сравнительно значительное число французских фамилий в различных сохранившихся документах. Это объясняется тем, что в течении 18-ого века в большом количестве прибывали в Сегед на более короткое-продолжительное время или же с намерением окончательного поселения — лица с французской фамилией и разных профессий: солдаты, чиновники, служащие, ремесленники, военно-пленные, а в конце столетия даже и учащиеся. Многие из пришельцев стали гражданами города. Их память осталась всего в двух сегедских фамилиях (Семмари, Рене), остальные же французские фамилии мы можем теперь найти только в документах 18-ого столетия.

FRANZÖSISCHE FAMILIENNAMEN IN SZEGED IM XVIII. JAHRHÜNDERT

von

L. PALÁSTI

Unter den Szegeder Familiennamen des XVIII. Jahrhunderts kommen in den erhalten gebliebenen verschiedenen Schriftstücken französische Familiennamen in verhältnismäßig beträchtlicher Anzahl vor. Die Erklärung dieses Umstands liegt darin, daß im Laufe des XVIII. Jahrhunderts ziemlich viele Personen mit französischen Namen auf kürzere oder längere Zeit, oder in der Absicht, sich hier endgültig niederzulassen nach Szeged gekommen sind: Soldaten, Beamte, Gewerbetreibende, Kriegsgefangene, gegen Ende des Jahrhunderts auch schon Schüler. Mehrere der Einwanderer sind auch unter die Bürger aufgenommen worden. Unter den jetzigen Szegeder Familiennamen bewahren im ganzen bloß noch zwei das Andenken an die französischen Familiennamen (Szemmári, Rényc), die anderen sind heute nur mehr in aus dem XVIII. Jahrhundert stammenden Schriftstücken vorzufinden.